

Bigvitaliteit in de Nederlandse zeugenhouderij

Tweede Voortgangsrapportage
Plan van aanpak "Verlaging biggenuitval"
Jaar 2017

Stuurgroep "Bigvitaliteit"
Juni 2018

Inleiding

Voor u ligt de Tweede Voortgangsrapportage van de Stuurgroep "Bigvitaliteit" betreffende het jaar 2017. De rapportage geeft inzicht in de voortgang en resultaten van het in 2016 vastgestelde Plan van Aanpak om de uitval van biggen in de Nederlandse zeugenhouderij te verlagen.

Varkenshouders werken, samen met erfbetreders, hard om de bigvitaliteit verder te laten toenemen en daarmee de biggenuitval te laten dalen. Uit de Voortgangsrapportage blijkt dat het uitvalspercentage van de biggen in 2017 licht is gedaald van 13,6% (in 2016) tot 13,3%.

Voor de Stuurgroep een stimulans en bevestiging om vol vertrouwen op de ingeslagen weg door te gaan.

Achtergrond

In 2009 is de Stuurgroep "Bigvitaliteit" opgericht. Deze Stuurgroep heeft een Plan van Aanpak opgesteld om de uitval van biggen in de Nederlandse zeugenhouderij te verlagen. Uit het oogpunt van dierenwelzijn, het welzijn van de varkenshouder en zijn gezin en vanuit maatschappelijk en economisch oogpunt is en blijft bigvitaliteit een belangrijk aandachtspunt. De effecten van de activiteiten uit het Plan van Aanpak 2009 waren niet voldoende. Dit heeft ertoe geleid dat de Stuurgroep Bigvitaliteit in juni 2016 een nieuw Plan van Aanpak heeft opgesteld. Begin 2017 is de eerste voortgangsrapportage opgesteld over 2016. Deze tweede voortgangsrapportage betreft 2017.

Doel

Doelstelling van het Plan van Aanpak is het verminderen van biggenuitval in Nederland. Daarbij heeft de Stuurgroep "Bigvitaliteit" als uitgangspunt vastgesteld dat 'een zeug zelfstandig haar biggen kan grootbrengen'. In het Plan van Aanpak zijn de activiteiten opgenomen welke hieraan moeten bijdragen. Deze activiteiten zijn verder uitgewerkt in een Projectplan. In dit Projectplan is als doelstelling geformuleerd: "Komen tot minimale uitval door goed uitgangsmateriaal en optimale zorg rond het werpen en de eerste levensweken van de geboren biggen". Hiermee werkt de sector aan een maatschappelijk, economische en ethisch verantwoorde en geaccepteerde varkenshouderij. Een varkenshouderij die gekenmerkt wordt door een acceptabel productieniveau (voor zowel maatschappij als varkenshouder), waarbij diergezondheid en dierenwelzijn geborgd zijn. Met de uitvoering hiervan is in 2017 een aanvang gemaakt.

In 2017 is vooral gewerkt aan verbetering van de bigvitaliteit en daarmee aan verlaging van de biggenuitval, uitgaande van de huidige situatie op de bedrijven. Voor effecten op de langere termijn zijn in het Plan van Aanpak activiteiten benoemd die in de sector en/of op bedrijven leiden tot mogelijke structuuradaptaties om te komen tot lagere uitval van biggen.

Bigvitaliteit verbeteren vraagt kennisontwikkeling en verandering op meerdere aspecten. Het gaat om voeding, gezondheid, klimaat, fokkerij en gedrag van dieren en mensen. Een integrale aanpak is hiervoor nodig. Concreet bevat het plan de volgende activiteiten:

- Checklist met succesfactoren (enquête bigvitaliteit)
- Onderzoek
- Kennisdeling en bedrijfsbegeleiding
- Koppelen aan markt
- Fokkerijbeleid evalueren en bijstellen
- Monitoring en evaluatie

Voortgang.

Hieronder wordt een toelichting gegeven op de voortgang van de belangrijkste activiteiten van 2017 zoals de checklist met succesfactoren (enquête), onderzoek van o.a. toomgrootte, bedrijfsbegeleiding en kennisdeling. Voor de voortgang op de andere onderdelen wordt verwezen naar het overzichtsschema verderop.

Enquête

In opdracht van de Stuurgroep "Bigvitaliteit" is in 2017 door de WUR en dierenartsen een bedrijfsenquête ontwikkeld. Doel van deze enquête is het actief onder de aandacht brengen van het thema bigvitaliteit én ophalen van succesfactoren voor een lagere biggenuitval in de praktijk. Voor de enquête zijn een groep bedrijven met gemiddeld lage biggenuitval en een groep bedrijven met een gemiddeld hogere biggenuitval ondervraagd. Dat betekent dat de enquête geen representatief steekproef is en daarmee geen representatief beeld geeft van de Nederlandse zeugenhouderij. Wat ook niet het doel van de enquête was.

In de eerste helft van 2017 is deze enquête uitgevoerd door dierenartsen op 85 zeugenbedrijven. Daaronder 10 biologische zeugenbedrijven. In de tweede helft van 2017 zijn de uitkomsten van de enquête verwerkt en geanalyseerd. Op basis van de uitkomsten daarvan zijn de belangrijkste kritische succesfactoren bepaald. Deze zijn verwerkt in een checklist.

Checklist met succesfactoren (enquête bigvitaliteit)

Wageningen Livestock Research heeft samen met dierenartsen de uitkomsten van de enquête verwerkt tot een checklist Bigvitaliteit. De checklist is afgestemd met deskundigen op gebied van fokkerij, gezondheid en voeding. Sinds 16 januari 2018 is de checklist beschikbaar voor erfbetreders om samen met varkenshouders en deskundigen in te vullen. Het is een praktische lijst met succesfactoren voor een betere bigoverleving in de kraamstal. Aan de orde komen o.a. vragen over opfokzeugen, voeding, huisvesting, management rond en na geboorte alsmede de gezondheid van zeugen en biggen.

Met het invullen van de checklist krijgt een varkenshouder een goed beeld van zijn bedrijf en komen succesfactoren en verbeterpunten naar voren. Er zijn protocollen opgesteld met tips die helpen bij het oppakken van verbeterpunten. In bijeenkomsten en contacten met varkenshouders en erfbetreders is ruim aandacht besteed aan de checklist en inmiddels is die breed verspreid. Met het gebruik van de checklist door erfbetreders en deskundigen is een start gemaakt. De checklist is goed ontvangen en de eerste ervaringen hiermee zijn positief. De checklist is als bijlage 2 toegevoegd.

Onderzoek

In het Projectplan "Vermindering biggenuitval" zijn vier onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat is een optimale toomgrootte?
2. Wat is het effect van toomgrootte op bigkwaliteit?
3. Wat is de marktwaarde van bigkwaliteit?
4. Wat is een te accepteren percentage biggenuitval? Hoe is dat bepaald en wat zijn de uitgangspunten daarbij?

De onderzoeksvragen 1 tot en met 3 zijn uitgevoerd door Wageningen Economic Research. Het onderzoek naar de economisch optimale toomgrootte geeft aan dat meer grootgebrachte biggen ook een hoger bedrijfsrendement betekent. In dit onderzoek is geen effect aangetoond van de toomgrootte op de uiteindelijke bigkwaliteit. Verder is in dit onderzoek ook geen effect aangetoond tussen toomgrootte en uiteindelijke waarde van de biggen onder de huidige marktomstandigheden. De rapporten met onderzoeksresultaten staan op website van WUR. Onderzoeksvraag 4 is een doorlopend proces dat in 2018 verder wordt opgepakt. Daarvoor is een ethicus betrokken bij het proces en uitvoering.

Kennis bundelen en delen

Door de Focusgroep "Bigvitaliteit" en het Projectteam wordt structureel gewerkt aan verzamelen van nationale en internationale beschikbare kennis op het gebied van bevorderen van bigvitaliteit en daarmee verlaging van de biggenuitval. Deze kennis wordt gebruikt voor onderbouwing van de succesfactoren en kennisverspreiding.

Zo is er in 2017 veel aandacht geweest voor het agenderen van het thema bigvitaliteit bij bedrijfsleven. Naast kennissessies en studiebijeenkomsten met zeugenhouders zijn ook adviseurs van fokkerij-organisaties en mengvoerbedrijven alsmede dierenartsen hierbij betrokken geweest. Er zijn verschillende artikelen verschenen in vakbladen. In 2017 is het thema Bigvitaliteit daarmee daadwerkelijk en uitgebreid op de agenda gekomen.

Communicatie

Als onderdeel van het Projectplan is in 2017 gestart met de uitvoering van het communicatieplan. Met name is ingezet op de interne communicatie richting de primaire varkenshouder en erfbetreders. Eind 2017 is een aanzet gemaakt voor de verdere uitwerking van de externe communicatie. De actuele stand van zaken is weergegeven op de website www.vitalevarkens.nl die wordt gebruikt om burgers / maatschappij te informeren over het thema. Deze website is in 2017 geactualiseerd en wordt actief beheerd.

Cijfers 2017

Uit de definitieve cijfers Agrovision over 2017 blijkt dat het uitvalpercentage van de biggen licht is gedaald van 13.6% (in 2016) tot 13.3%. Het betreft het naar aantallen zeugen gewogen, rekenkundig gemiddelde uitvalpercentage van biggen tot de leeftijd van spenen. De Stuurgroep ziet in de stabilisatie van het uitvalpercentage over 2017 een stimulans en bevestiging om op de ingeslagen weg door te gaan. Met name van maatregelen op gebied van management, huisvesting en fokkerij kunnen pas op de langere termijn effecten worden verwacht.

Samenvatting voortgang

In onderstaande tabel staat samengevat de voortgang op basis van de onderwerpen en activiteiten die genoemd zijn in het Plan van Aanpak, juni 2016.

	Activiteiten	Status
Expertgroep Bigvitaliteit	Inhoudelijke advisering aan Stuurgroep en Projectteam Kennisontwikkeling en -verspreiding	Enquête ontwikkeld Stuurgroep geadviseerd Kennis verzameld Meegedacht bij ontwikkeling projectvoorstel
Onderzoek optimale toomgrootte	Onderzoek door Wageningen Economic Research	Gereed. Onderzoek in 2017 uitgevoerd
Expertgroep, onderzoek en erfbetreders	Ontwikkelen, afnemen en analyseren enquête. Opstellen checklist, begeleiding van bedrijven.	Gereed. Uitgebreide aandacht voor het gebruik van de checklist op de bedrijven om zo te komen tot verbeteringen.
Onderwijs en scholing	Kennisoverdracht Leeractiviteiten Coaching op het bedrijf	Kennisdeling uitgewerkt in het Projectplan. In samenwerking met onderwijsinstellingen aanzet voor ontwikkeling lesmateriaal. Verbinding gemaakt met Agrivaknet
Communicatie en rapportage	Open communicatie extern Inzetten website www.vitalevarkens.nl	Kennisdeling richting sector doorlopend proces Communicatie-aanpak ontwikkeld Website geactualiseerd

Europees agenderen biggenuitval	Agenderen via overheden en organisaties Toewerken naar Europese afspraken	Bestuurlijk doorlopend proces
Fokkerij	Analyseren en evt. bijstellen van fok- en selectiedoelen	Fokdoelen van fokkerij organisaties zijn opgehaald en langs elkaar gelegd Trends door de jaren in beeld gebracht Doorlopend onderwerp van gesprek
Marktvraag	Verkennen marktvraag als strategie met bigvitaliteit als onderdeel ketenconcepten	Doorlopend proces met projectpartners

In 2017 is hard gewerkt aan ontwikkeling van de checklist Bigvitaliteit en de bijbehorende protocollen. Met veel commitment van bedrijfsleven en dierenartsen is de checklist door WUR opgeleverd en door de sector in gebruik genomen.

Doorkijk 2018

Het Projectplan heeft nog ongewijzigd commitment van betrokken partijen en is ook voor 2018 leidend voor de verdere aanpak. In 2018 staat het verder uitdragen en in de praktijk implementeren van de checklist centraal. Veel aandacht zal uitgaan naar de interne communicatie richting varkenshouderij en de externe communicatie richting stakeholders, NGO's, politiek en maatschappelijke organisaties om te laten zien waar wij als varkenssector mee bezig zijn. Voor het verder verbeteren van de bigvitaliteit op de zeugenbedrijven is het betrekken en motiveren van erfbetreders een belangrijk voorwaarde voor succes. Zij vervullen in belangrijke rol richting het adviseren en motiveren van zeugenhouders. Daarvoor is begin 2018 de Focusgroep Bigvitaliteit geïnstalleerd waarbij met name het doel is om de opgedane kennis op een goede wijze door te vertalen naar de zeugenhouders. Deze groep wordt intensief betrokken bij het formuleren en oplossen van knelpunten in de praktijk, en het uitrollen van kennis. Daarnaast ondersteunt de Focusgroep tweede lijns adviseurs en eerste lijns implementatie van kennis op zeugenbedrijven.

Reflectie

De Stuurgroep "Bigvitaliteit" is positief over de stappen die gezet zijn in 2017 en kijkt, mede gezien de eerste positieve effecten, vol vertrouwen uit naar de verdere uitvoering van het project. In het jaar 2018 zal ook het vervolgproject 2019-2020 geformuleerd worden. Hierin zullen met name ook de onderwerpen ethische en verantwoorde varkenshouderij en mogelijke structuuraanpassingen in de sector worden meegenomen met als doel de biggenvitaliteit verder te verbeteren. Het project Bigvitaliteit is onderdeel van de Onderzoeksagenda Varkenshouderij waarin o.a. ook de onderwerpen castratie, couperen, reductie antibioticagebruik zijn opgenomen. In de loop van dit jaar wordt onderzocht of er stappen gezet kunnen worden om te komen tot een benchmark diegezondheid/ dierenwelzijn en of dat ook door vertaald kan worden naar het Normenkader KKS Holland Varken. De inzet is en blijft om integraal in te zetten op een goede diegezondheid en dierenwelzijn. Een goede bigvitaliteit is hier onlosmakelijk een onderdeel van. De aandachtspunten vanuit het veld zullen daarvoor aan de basis staan. Geconstateerd wordt dat verbetering van bigvitaliteit en daarmee verlaging van de biggenuitval inmiddels hoog op de agenda staat bij zowel de praktische zeugenhouders, erfbetreders en ook andere relevante ketenpartijen.

Namens de Stuurgroep "Bigvitaliteit"

Drs. C.C.E. Jansen, voorzitter.

BIJLAGE 1 Stuurgroep en organisatie

Samenstelling Stuurgroep

De Stuurgroep "Bigvitaliteit" wordt gevormd door vertegenwoordigers uit de gehele varkenshouderij keten: varkenshouders (POV), Vereniging Biologische Varkenshouders (VBV), varkensfokkerij organisaties (Topigs Norsvin, PIC, Next Genetix), dierenartsen (KNMvD), diervoederindustrie (Nevedi), veehandel (Vee en Logistiek Nederland V&LN), vleesverwerkende bedrijven (COV) en de Dierenbescherming. Zij stellen zich verantwoordelijk voor de uitvoering van het Plan van Aanpak "Verlaging biggenuitval".

Voorzitter van de Stuurgroep is mw. Ingrid Jansen namens de Producenten Organisatie Varkenshouderij (POV).

Organisatie

Het Plan van Aanpak "Verlaging biggenuitval" is verder geconcretiseerd in een Projectplan. Vanuit het Plan van Aanpak is een projectorganisatie ingericht. In 2017 omvatte deze organisatie:

- *Stuurgroep.*
In de Stuurgroep zijn alle partners vertegenwoordigd. De Stuurgroep is bestuurlijk verantwoordelijk voor monitoring en voortgang. In 2017 kwam de Stuurgroep 3-maal bijeen.
- *Projectteam.*
Het Projectteam wordt gevormd door de secretaris van de Stuurgroep, de projectleider, Wageningen UR en de POV verantwoordelijke voor onderzoek. Dit Projectteam is verantwoordelijk voor dagelijkse uitvoering van het project.
- *Begeleidingsgroep.*
De Begeleidingsgroep "Bigvitaliteit" heeft afgevaardigden vanuit de relevante sectorpartijen. De Begeleidingsgroep monitort het project en adviseert Stuurgroep en Projectteam op inhoud en proces. In 2017 kwam de Begeleidingsgroep 3-maal bijeen. In 2017 heeft de Begeleidingsgroep de volgende zaken opgepakt:
 - Advisering van de Stuurgroep, met name over de inhoudelijke thema's aangaande bigvitaliteit,
 - Verzamelen van praktische kennis, nationaal en internationaal, over mogelijkheden om te komen tot verbetering van bigvitaliteit.
 - Verdere ontwikkeling, uitvoering en verwerking van de enquête.
- *Focusgroep Bigvitaliteit*
Er is een Focusgroep Bigvitaliteit ingericht met daarin 'onafhankelijke' experts vanuit de praktijk: dierenartsen, specialisten vanuit mengvoer, zelfstandige experts. Een groep van 15 personen met specialisten die daadwerkelijk verandering kunnen inzetten op varkensbedrijven. Deze groep wordt intensief betrokken bij het project voor kennisdeling, en strategie om te komen tot verbetering op zeugenbedrijven. Hierdoor wordt ook meer gedragen verantwoordelijkheid ontwikkeld. Zij zullen een rol vervullen in overdracht van kennis en aanpak richting hun collega's.

BIJLAGE 2 Checklist Bigvitaliteit

Als aparte bijlage bijgevoegd